

Bezpečnosť Česka a Slovenska

(Problémy a otázky do diskusie)

Skončenie studenej vojny, pád „železnej opony“ a ukončenie bipolárnej konfrontácie medzi Východom a Západom pre mnohých ľudí (aj) v krajinách strednej a východnej Európy znamenalo i novú nádej – zastavenie nezmyselného zbrojenia (predovšetkým kozmického), ktoré ľudstvo neustále približovalo ku kritickej hranici nekontrolovateľného a „nevyhnutného“ vojenského globálneho stretu, zániku ľudstva. Nastúpilo obdobie optimizmu, idealizmu a romantizmu v medzinárodných vzťahoch. Bezpečnosť ľudstva a štátov prestala byť spojovaná s konkrétnym nepriateľom, konkrétnou hrozbou. Myšlienky mierového budovania sveta, kontinentov a štátov mali celkom reálnu podobu. Od tohto momentu akoby bol svet bezpečnejší, hrozieb a rizík menej. Dovtedy uskutočňované opatrenia a pozornosť predovšetkým na vojenskobezpečnostné problémy boli postavené na vedľajšiu koľaj. Nastupujúce politické garnitúry na Slovensku i v Česku sa ponorili skôr do mierového prebudovania nového spoločenského zriadenia, do politickej a ekonomickej transformácie, hľadania nového miesta a nových vzťahov vo svetovom a európskom ekonomickom a politickom systéme.

Tejto realite zodpovedal aj pocit bezpečnosti, vnímanie, resp. nevnímanie hrozieb, malá aktuálnosť riešenia (prakticko-politického i teoretického) problémov bezpečnosti štátu. Pod vplyvom eufórie a nových rekonštrukčných povinností ČSFR, neskôr Česka a Slovenska, sa akosi „zahmlil“ problém bezpečnosti (vnútornej i vonkajšej), možno i preto, že tu dovtedy vládla bipolárna konfrontačná paradigma, možno i preto, že problém bezpečnosti bol predovšetkým (ak nie len) problémom vojensko-politickým. Tento však po skončení studenej vojny „stratil“ zmysel, význam. „Stratil“ sa nepriateľ, nebolo proti komu sa chrániť, bezpečnosť bola „istá“.

Dnes sme však svedkami opätovného a čoraz častejšieho používania pojmu „bezpečnosť štátu“, upozorňovania na aktuálnosť a nevyhnutnosť (praktického i teoretického) riešenia tohto problému. Opäť hlasnejšie a častejšie myslíme na našu bezpečnosť. Politici, intelektuáli i široká verejnosť „začína“ (doslova len) vnímať, že napriek odstráneniu reálnej hrozby vojny a bezhraničného nepriateľstva medzi Východom a Západom, sa svet – bohužiaľ – nestal bezpečnejší. Existujú a objavujú sa nové hrozby a riziká.

Politici i občania našich krajín si dnes už oveľa viacej uvedomujú, pociťujú, že bez zaisťovania vnútornej bezpečnosti našich štátov (politické hašterenie, oslabovanie mechanizmov právneho štátu, tzv. živelná a vulgárna demokracia – všetko je možné a všetko je povolené, čierny trh, extrémizmus, kriminalita, rasizmus, obchod s drogami, výpalníctvo, korupcia, nezamestnanosť, chudoba, úpadok kultúry a morálky, apatia, odcudzenie, egoizmus atď.) nie je možný ďalší rozvoj našich spoločností, že bez vnútornej bezpečnosti a stability (predovšetkým politickej, ekonomickej, sociálnej a právnej), nie je možný ani vstup našich krajín do európskych a svetových štruktúr, že bez integrácie sa do európskych a transatlantických štruktúr nie je možné zaistiť vonkajšiu bezpečnosť a stabilný rozvoj našich spoločností. Ukazuje sa, že problém bezpečnosť je „opäť“ značne aktuálny, ak keď má inú podobu, funkcie, smerovanie, obsah, štruktúru a ideový základ.

Celkom prirodzene (predovšetkým z nedostatočného poznania a chápania problému bezpečnosti) existuje ešte množstvo ľudí, ktorí nepociťujú aktuálnosť riešenia a zaistovania problému bezpečnosti, lebo nepoznajú, resp. nevidia konkrétného nepriateľa, ktorý bol dovtedy pripomínaný každému, všade a sústavne. Ak nie je nepriateľ, ak nie je aktuálne viditeľné a deklarované konkrétne ohrozovanie štátu, potom – podľa nich logicky – ani nie je hrozba, teda ani nie je aktuálna otázka zvyšovania bezpečnosti, osobitne vojenskej. Zotrváva istá apatia, ľahostajnosť (jedna z hrozieb pre našu bezpečnosť). Tento problém je o to vážnejší, že – na rozdiel od iných spoločenských a politických fenoménov – problém bezpečnosti je do značnej miery problémom pociťovania hrozby, pociťovania bezpečnosti, schopnosti a možnosti vnímať javy, ktoré priamo či nepriamo, momentálne alebo v najbližšej budúcnosti ohrozujú, alebo môžu ohrozovať bezpečnosť našich štátov, ich stabilitu a rozvoj.

Bezpečnosť našich spoločností je dnes už natoľko komplexným javom, že ju nie je možné zaisťovať len na úrovni štátu, politických špičiek. Ak máme hovoriť o zaisťovaní stabilnej bezpečnosti, musíme hovoriť o takom procese, do ktorého sa zapoja „všetci“ od občana až po prezidenta. Hoci je to kompetenčne, funkčne problémom štátnych a bezpečnostno-politických zložiek bez podpory ostatných subjektov spoločnosti bude efekt nízky. Akékoľvek deklarácie o ohrozovaní našej bezpečnosti budú pre občanov bezvýznamné, ak nebudú pociťovať ohrozovanie, ak sa budú cítiť bezpeční.

Treba celkom jasne zdôrazniť, že medzi kompetenciou a povinnosťou štátnych orgánov zaisťovať bezpečnosť našich krajín a suverénnym právom občanov trvať na svojej bezpečnosti musí existovať vyváženosť, vzťah. Predstavme si situáciu, že by štátne orgány pokladali bezpečnosť občanov za optimálnu, ale občania by sa napriek tomu cítili vo svojej spoločnosti, mieste ohrozovaní. Tento rozpor by sa mohol riešiť rôzne. Určite by však pre bezpečnosť a stabilitu krajiny neprosperovalo, keby sa každý občan začal starať o svoju bezpečnosť samostatne, po svojom, podľa momentálnej situácie a nálady. Nie je vylúčená ani opačná situácia. Tento moment je pre naše krajiny – aj z hľadiska prístupových procesov do Európskej únie – veľmi citlivý, nakoľko ešte nie je dokončený, funkčne nahradený a vyvážený proces deetatizácie, privatizácie a reforma štátnych a samosprávnych orgánov. Jeho aktuálnosť je o to väčšia o koľko kompetencií, moci a sily má štát menej vo vzťahu k iným subjektom spoločnosti (súkromným firmám, politickým stranám a hnutiam, združeniam, spolkom, nadáciami, jednotlivcom, súkromným bezpečnostným organizáciám atď.) Preto pokladáme za veľmi dôležité, aby sa problému bezpečnosti (vnútornej i vonkajšej) venovala zvýšená pozornosť, aby sa o probléme bezpečnosti viedol dialóg, aby sa jeho zmysel a význam dostal až k občanom. Z prakticko-politického (bezpečnostná politika štátu) a individuálno-psychologického (pocitu vnímania stupňa ohrozenia, bezpečnosti) hľadiska existuje množstvo otázok, ktorých zodpovedanie a riešenie by mohlo viesť k lepšiemu poznaniu a chápaniu problému bezpečnosti našich krajín. Práve u niektorých otázok a problémov sa chceme v tomto článku zastaviť.

Už z naznačeného vyplýva, že problém bezpečnosti je bezprostredne a určujúcou mierou spojený s problémom *nepriateľa, s hrozbami a rizikami*. Skúmanie problému hrozieb a rizík pre Česko a Slovensko (ktoré by si zaslúžilo osobitnú pozornosť zo strany našich vedcov i politikov) je základom a východiskom skúmania problému bezpečnosti, je cestou k objektivizácii bezpečnosti a hľadania reálnych a adekvátnych ciest zaistovania bezpečnosti našich štátov. Ak stupeň nutnosti zaistovania bezpečnosti štátu (objektívnej alebo subjektívnej) je určený stupňom reálneho (objektívneho) alebo vnímaného, pociťovaného (subjektívneho) ohrozenia štátu, potom v prvom rade treba položiť a odpovedať na otázku: (z rigorózne exaktných a nie

ideologických pozícií a nielen v akademických kruhoch) má alebo nemá Česko a Slovensko nepriateľa? Ak majú, potom o akého nepriateľa sa jedná? Je to nepriateľ vonkajší či vnútorný? Ak nemajú žiadneho nepriateľa, potom existujú nejaké hrozby a riziká, ktoré ohrozujú bezpečnosť našich krajín? Ak áno, potom o aké hrozby a riziká sa jedná?

Z politického a zahranično-diplomatického dôvodu sa explicitné určenie a definovanie vonkajšieho nepriateľa uskutočňuje veľmi ťažko. Problémom však zostáva: máme geopoliticky dlhodobého vonkajšieho nepriateľa alebo sa jedná sa len o vnútorného nepriateľa (politického, napríklad niektorá(é) politická strana, ekonomického, ideologického nepriateľa atď.)? Ak politické vládnuce kruhy nepoznajú nepriateľa, alebo ho z rôznych dôvodov nedefinujú (pre vnímanie občana je to takmer to isté), potom treba rátať s tým, že v pocitovej rovine obyvateľstva môže byť vnímanie a predstava o nepriateľovi iná, alebo opačná. Politická vládnuca elita a občania nemusia vidieť rovnakého nepriateľa. Ak by sa aj zhodli na rovnakom nepriateľovi, môžu sa však líšiť vo vnímaní záujmov a cieľov tohto nepriateľa. Z hľadiska zdôvodňovania nutnosti investovania do bezpečnosti to môže vyvolať u obyvateľstva alebo u politických strán (napríklad opozičných) nesúhlas, prinajmenšom nepochopenie. V slovenských politických kruhoch bol tento rozdiel vo vnímaní nepriateľa najzreteľnejší v rokoch 1992–1998. Myslíme si, že dnes máme v našich krajinách oveľa väčší problém definovať vonkajších nepriateľov, než strategických partnerov (členské štáty NATO a Európskej únie), než vnútorných nepriateľov.

V súvislosti s definovaním „nepriateľa“ vzniká ďalšia dôležitá otázka: jedná sa o nepriateľa priameho, bezprostredného a otvoreného, alebo nepriameho, potenciálneho, latentného? Ak sa jedná o nepriateľa otvorene a priamo agresívneho, potom cieľové roviny a smer zaisťovania bezpečnosti štátu môžu (musia) byť presne vymedzené, určované. Stupeň naliehavosti zaisťovania bezpečnosti štátu, vrátane prijímania vojenských opatrení, je vysoká. Bezpečnosť štátu je aktuálna, jedná sa o problém existenčný, prežitia.

Ak sa jedná o nepriateľa potenciálneho, latentného, potom stupeň nevyhnutnosti, akútnosť bezpečnosti nie je tak vysoká, aktuálna. Treba však presne skúmať a poznať, že za akých podmienok a pravdepodobne v akom časovom horizonte by mohlo dojsť k jeho premene od latentného, potenciálneho nepriateľa k aktuálnemu, priamemu a otvorenému nepriateľstvu. Nadväznosti na to je potrebné si uvedomiť aké možnosti a schopnosti majú naše štáty tieto podmienky ovplyvňovať. Je celkom isté, že vstup Slovenska a Česka do európskych a transatlantických štruktúr umožňuje našim vládam výraznejšou mierou ovplyvňovať i nám „vzdialenejšie“ podmienky a geopolitické priestory. Je nutné však poznamenať, že v súčasnosti sa i pre naše krajiny začína „objavovať“ a „približovať“ nepriateľ, ktorý je „všade prítomný“, je „neviditeľný“, „neštandardný“ – teroristické organizácie, skupinky a jednotlivci. Ako zaisťovať bezpečnosť krajiny, štátu a občanov proti takémuto nepriateľovi? Je to pre nás historicky i obsahovo nový a aktuálny bezpečnostný problém, úloha.

Pod pojmom „hrozby“ budeme chápať také javy a procesy ekonomického, politického, sociálneho, vojenského, ekologického, vedeckotechnického, informačného, morálnoduchovného charakteru na najrôznejšej úrovni spoločenského života (od individuálnej až po globálnu), ktoré priamo negatívne pôsobia na štát, oslabujú jeho moc a pozíciu, ohrozujú jeho existenciu, fungovanie a rozvoj. Pod pojmom „riziká“ budeme chápať také javy a procesy, ktoré síce priamo a bezprostredne nepôsobia na štát, ale ktoré za istého „neadekvátneho“, „chybného“ správania sa štátu (vo vnútornej alebo zahraničnej politike), alebo za konkrétnej situácie, za istých konkrétnych podmienok môžu vyvolať javy a procesy, ktoré sa transformujú

na hrozby. Pre štát by to mali byť tzv. varovné signály, tzv. rizikové polia, kde by nemal vstúpiť, ak nechce aby sa postavili, otočili proti nemu.

Najvyšším stupňom ohrozenia bezpečnosti štátu sú: otvorený útok nepriateľa a proces aktivácie hrozieb, kedy dochádza k priamemu ohrozovaniu štátu. Jedná sa o proces, v ktorom hrozby objektívneho i subjektívneho, vonkajšieho alebo vnútorného charakteru aktívne pôsobia na štát, spôsobujú jeho deštrukciu, rozklad a oslabovanie jeho moci a sily, narušajú jeho štruktúru, stabilitu, celistvosť, integritu a funkcie. Za danej situácie je zaistenie bezpečnosti štátu akútne, spojené predovšetkým s nevyhnutnosťou prijímania konkrétnych a ráznych komplexných opatrení na odvrátenie hrozieb. Osobitný význam tu má aktivácia vojenských mechanizmov bezpečnosti. V opačnom prípade bezprostredne hrozí deštrukcia, rozklad, likvidácia, podmanenie, podriadenie atď. štátu.

Dôležitou úlohou je určenie celej štruktúry hrozieb a miery ich podielu na ohrozovaní bezpečnosti našich krajín. V súčasnosti je oveľa viac bezprostredných hrozieb a rizík nevojenského, než vojenského charakteru. Ba je možno povedať, že trvanie alebo zotrvávanie na vnímaní problému bezpečnosti ako čisto vojenského (vojensko-politického) fenoménu je dnes škodlivé a nebezpečné. Česko ani Slovensko momentálne nedefinujú žiadne priame (ani v najbližšej budúcnosti) vojenské nebezpečenstvo, resp. úsilie nejakého štátu vojensky napadnúť naše krajiny. Vojenská hrozba v pravdepodobnostnom význame a v časovo vzdialenejšom horizonte je možná v súvislosti s rozšírením dnes už existujúcich konfliktov v geopolitických ohniskách Eurázie, osobitne Blízkeho a Stredného východu, Kaukazu a Ďalekého východu do európskeho (Európska únia) a atlantického priestoru (NATO). Tu niekde sú možné zdroje hrozieb a rizík, tu niekde nachádzame príčiny a dôvody zaistovania bezpečnosti (vrátane vojenskej) našich krajín.

Reálne hrozby a riziká nevojenského charakteru však pribúdajú. Bezpečnosť našich štátov ohrozujú predovšetkým terorizmus, šírenie zbraní hromadného ničenia, nové geopolitické trenice, civilizačné pohyby a konfrontácie, globálne problémy, sociálny úpadok a rozdiely, extrémne náboženské hnutia, ekonomický protekcionizmus, narušenie štandardných medzinárodných ekonomických vzťahov a toku strategických komodít, falošná demokracia, podkopávanie základov právneho štátu, porušovanie suverénnych a ľudských práv občanov, migračné vlny, etnické konflikty, kriminalita, informačný terorizmus a pirátstvo, sociálny útlak, čierny trh, egoizmus, apatia, úpadok morálky, korupcia, ekologické havárie, prírodné katastrofy, živelné katastrofy, havárie, pandémie atď.

Bezpečnosť našich spoločností vnímame ako viacúrovňový jav alebo viacvrstvový systém. Nutno ho zaisťovať na niekoľko rovinách: od individuálnej roviny až po globálnu rovinu. Naše štáty, resp. kompetenčné orgány a inštitúcie sa musia „pohybovať“ vo všetkých rovinách bezpečnosti. Je priam nebezpečné odtrhávať od seba problém bezpečnosti jednotlivcov, sociálnych skupín, politických strán, štátov, bezpečnosť regionálnu, kontinentálnu a globálnu, našu bezpečnosť od bezpečnosti ľudstva, problémov jeho prežitia. Jednotlivci, občania nemôžu byť bezpeční, ak nie je bezpečný samotný štát. Nemôžu byť bezpečné ani naše štáty, ak nebude bezpečný geopolitický región ktorého súčasťou sme. Nestabilita nášho regiónu je aj nestabilitou našich krajín. Ohrozovanie našich susedov je aj ohrozovanie našej suverenity a rozvoja (tu vidíme ďalší významný aspekt nutnosti našej integrácie do Európskej únie). Taktiež je ťažko hovoriť o bezpečnosti Európy, ak iné regióny Eurázie budú v nebezpečenstve, v permanentných krízach a konfliktach, ak by miera a intenzita globálnych problémov ľudstva bola tak vysoká, že by už prestala byť ľudstvom „kontrolovateľná“ a „riešiteľná“.

Bezpečnosť štátov v 21. storočí by mala mať prívlastok „senzitívna“. Stupeň rozvoja ľudstva, techniky, technológie, informatiky, komunikácie atď. „skraca“ vzdialenosti a čas. Všetky problémy ľudstva, kontinentov, štátov, národov i jednotlivcov sú „bližšie“ a trvajú „kratšie“. Preto aj naše krajiny oveľa citlivejšie vnímajú nielen to čo ich priamo ohrozuje, čo je pre nich riziko, ale aj to čo ohrozuje aj ostatných ľudí, štáty, regióny. Konflikty na Blízkom východe, na Ďalekom východe, teroristické akcie na iných kontinentoch, nacionalistický extrémizmus v Ázii, vojenské útoky atď. sú veľmi „blízko“, dotýkajú sa aj nás. Vnímame ich veľmi senzitívne, počítujeme obavy, niekedy až strach. Nie sú nám ľahostajné ani časté prírodné katastrofy na iných kontinentoch, obrovské vlny migrácie, hlad, chudoba a masová nezamestnanosť na iných kontinentoch. To nie sú už „cudzie problémy“. Dnes sú to i naše bezpečnostné riziká, pozajtra možno „hrozby“ a potom už len priame ohrozenie, bezprostredný a každodenný úporný boj za bezpečnosť a prežitie. Taká je tendencia a „pohyb“ bezpečnosti v 21. storočí.

Bezpečnosť našich štátov znamená mať možnosti a schopnosti riešiť a odvrátiť hrozby, vytvárať podmienky pre výstavbu a obranu spoločnosti. Preto upevňovanie *moci a sily štátu*, vyvažovanie moci a dosiahnutie jej rovnováhy s inými štátmi, je základnou podmienkou a záujmom našich vlád pri zaisťovaní bezpečnosti krajiny. V záujme zaistenia rovnováhy moci a sily dochádza predovšetkým u našich (malých) štátov k procesu vyvažovania moci a sily, hľadania spojencov, integrovania sa do mocenských a bezpečnostných systémov iných štátov či aliancií. Tento proces koncentrácie moci a utvárania globálnej rovnováhy sa ukazuje ako vnútorná tendencia. Je nepochybné, že jedna zo *základných, hlavných a prioritných ciest a podmienok zaistenia stability a bezpečnosti (vnútornej i vonkajšej) Česka a Slovenska je integrácia do Európskej únie a vstup do NATO*. Je to smer, ktorý je akceptovaný evidentnou prevahou politických strán a väčšinou našich občanov. Je to spôsob zaisťovania bezpečnosti, ktorý je dnes majoritne akceptovaný ako na strategickej (vláda) tak i na sociálno-psychologickej (občania a skupiny) úrovni.

V dobe globálnej bipolarity dosiahla paradigma mocenskej rovnováhy svoj vrchol. Všetka moc a sila aliancií sa sústredili na udržanie mocenskej, predovšetkým však vojensko-strategickej rovnováhy, ktorá bola základným a hlavným garantom odstrašovania, bezpečnosti. Bezpečnosť bola založená na odstrašovaní, na hrozbe použitia takej moci a sily, ktorých použitie by minulo akékoľvek racionálne a politické ciele, zničilo by celé ľudstvo. To by malo byť varovanie a poučenie pre 21. storočie. Môžeme dnes s istou povedať, ako dlho zotrvá súčasný stav – unipolarita svetového politického systému? Z. Brzezinský nepredpokladá, že by hegemonia USA bola večná. Čo bude nasledovať? Multipolarita alebo nová bipolarita? Akú máme geopolitickú, systémovú, právnu a kultúrnu istotu, že sa niekde v budúcnosti nezháji boj o mocenskú pozíciu a rovnováhu? Začne ľudstvo budovať – podľa mondialistických koncepcií – bezpečný „Jednotný svet“ (One World), „Jednotnú celosvetovú vládu“? Dokedy nebudú seriózne tieto otázky zodpovedané, resp. dokedy nebudú mať naše krajiny istotu, že svet, náš región nebude zatiahnutý do nového mocenskopolitického a geopolitického súperenia, dokedy budú existovať reálne základy, podmienky a dôvody naznačeného ohrozovania, potom zaisťovanie bezpečnosti našich krajín bude problémom aktuálnym a nevyhnutným.

Dnes už nestačí len vyrovnávať moc, hnať ju do úrovní, ktoré vyčerpávajú všetku energiu a zdroje spoločnosti. Dôležité je si však v tejto súvislosti uvedomiť, že pri pôsobení moci a sily štátov a aliancií, v procesoch ich rozptyľovania, vyrovnávania, vyvažovania, stretu a uplatňovania dochádza k *spotrebe ich energie (k entropii)*, teda k istej duchovnej a materiálnej strate.

Takéto súperenie moci a sily, sústredenej predovšetkým do vojenskej oblasti, Východ v studenej vojne nezvládol. Energetická strata, entropia bola vyššia, než bola tvorba novej energie, nových zdrojov (duchovných, vedeckotechnických, energetických, informačných, sociálnych atď.) Zvládnu naše krajiny, nové supervelmoci, aliancie a ľudstvo takúto energetickú zaťaž na zaistovanie bezpečnosti cestou zvyšovania a použitia moci a sily? To je už otázka aj morálnej a environmentálnej zodpovednosti dnešných politických elit.

Moc a sila štátu by mali aktívne a účelne pôsobiť predovšetkým na stabilitu štátu, na odvrátenie vojen, konfrontácie a súperenia. 21. storočie by malo byť storočím posunu moci, zmene jeho funkčného pôsobenia, štruktúry a obsahu. Moc a sila štátov by sa mala v oveľa väčšej miere použiť na rozvoj a riešenie problémov a hrozieb ľudstva. Nie proti ľudstvu samému. Nemožno zaisťovať bezpečnosť spôsobom zvyšovania svojej moci a sily na úkor iných. Vyvoláva to pocit ohrozenia, nedôveru, nové vyvažovanie síl, súperenie, novú konfrontáciu a konflikty. Vojenská rovnováha už nielenže nie je, ale ani nemôže byť jediným účinným spôsobom zaistovania bezpečnosti. Potvrdili to aj udalosti v USA z 11. septembra 2001. Je potrebné dokázať „rozkladať“ moc a silu a používať ju okamžite v malých dávkach. Pôsobiť veľkou silou, silným potenciálom, ako faktom odstrašenia je síce nutná, ale už nie jediná cesta zaistovania bezpečnosti. Proti terorizmu, ideologickej neznášanlivosti, kriminalite, migrácii, apatii atď. vo vnútri krajiny i v zahraničí sa nedá bojovať celou silou a mocou naraz, ale len jej jednotlivými a adekvátnymi elementmi, novými spôsobmi a formami. V tejto súvislosti však chceme upozorniť na mieru, ciele a funkcie uplatňovania „malej“, „separátnej“ a pre-empatívnej moci a sily štátov či aliancií. Ak sa zníži hrozba z možných katastrofických následkov „malých“ vojen pre regióny, národy, štáty a ľudstvo, potom sa môže objaviť nová hrozba: vojna nebude odstrašovať, štáty a skupinky sa nebudú obávať s použitia vojenského násillia, použitie vojny, násillia sa môže stať „bežným“, „masovým“ a „častým“ javom. To s najväčšou pravdepodobnosťou spôsobí v medzinárodných vzťahoch, vo svete „chaos“, „anarchiu“. Môže to posilniť tendencie opätovného použitia „veľkej“ sily, koncentrovať moc a silu štátov a aliancií na likvidáciu „malých ohnísk“, „malých“ vojen a konfliktov. Opäť bude hrozba, že rozpútanie „veľkej vojny“ môže priviesť ľudstvo k zániku.

Moc a sila štátov a aliancií, ktorá bude transformovaná na stabilitu a rozvoj krajiny, na riešenie problémov krajiny, regiónov a ľudstva bude najvplyvnejším faktorom bezpečnosti štátov i sveta. O takýto vzťah bezpečnosti a moci by nám malo ísť. Opačná cesta je cestou nutnosti k trvalej obrane krajiny ale nie k jej stabilnej bezpečnosti, je to cesta neustáleho vyčerpávania energie ľudstva a našej planéty nie na žitie ale „len“ na prežitie.

Aktuálnosť skúmania problémov rovnováhy a bezpečnosti, vzájomného vzťahu medzi mocou a silou štátu a jeho bezpečnosťou, spočíva v samotnej realite začiatku 21. storočia. Dnes celkom zreteľne vnímame, ako napríklad nárast počtu a ničivosti zbraní, migrácie obyvateľstva, nárast krízových oblastí, nárast konfliktov, rozmach terorizmu, šírenie ekonomického boja, nárast koncentrácie geopolitických aktérov v geopolitických ohniskách, extrémizmus, prírodné katastrofy atď. spôsobujú, že sa niektoré spoločenské systémy a procesy posúvajú zo stavu rovnovážneho do stavu *silne nerovnovážneho*. Osobitne to vnímame v súčasnom hegemonistickom, unipolárnom svetovom politickom systéme, kedy začínajú v nich prevládajú *nelinéarne vzťahy*. Takéto systémy sa stávajú oveľa citlivejšími voči okoliu, k vonkajším vplyvom, zásahom. Za daných podmienok aj malé podnety, vstupy, konflikty, majú, alebo môžu mať obrovské negatívne, či deštruktívne následky. Celý systém bezpečnosti štátu (aliancií), procesov a javov, sa môže zrútiť pretvoriť v kvalitatívne niečo iné.

V stavoch veľmi vzdialených od rovnováhy môžu samovoľne vznikať nové typy bezpečnostných štruktúr. Bez pochopenia a rozlíšenia medzi systémami ktoré sú v „rovnováhe“, „blízko rovnováhy“ a „silno nerovnovážne“, nemôžeme pochopiť súčasný vývoj, proces zániku istých bezpečnostných systémov ale ani vzniku nových štruktúr, nemožno pochopiť ani proces nového usporiadania bezpečnosti. Zatiaľ čo zákony rovnováhy predovšetkým v izolovaných systémoch sú „univerzálne“, v stave „blízko rovnováhy“ sa správajú „opakujúcim sa“ spôsobom, potom v „silno nerovnovážnych“ stavoch – charakteristických pre súčasnosť – sa prejavuje celý rad mechanizmov umožňujúcich výskyt rôznych typov nestálych štruktúr. Viditeľné to je v Ázii, v tzv. Čiernej diere Eurázie. Môžeme sa však stretnúť i so samousporiadavajúcimi sa procesmi, ktoré vedú k nehomogénnym štruktúram. Za daného nerovnovážneho stavu i malé fluktuácie môžu podnietiť úplne nový vývoj, ktorý výrazne zmení celkové správanie širšieho bezpečnostného systému (napr. kaukazský región). V „nestabilnom“ stave môže dôjsť k tomu, že určité fluktuácie sú namiesto potlačenia zosilnené a môžu zasiahnuť celý systém a prinútiť ho k zmene smerom k *úplne novému* správaniu sa. Takéto fluktuácie a pohyby budú v medzinárodných vzťahoch a štruktúre častejšie.

V takýchto stavoch, v ktorých je možná nestálosť (nestabilita), alebo kde je už narušená rovnováha, musíme určiť „*prah*“, „*vzdialenosť*“ od rovnováhy, v ktorej môžu fluktuácie viesť k novému správaniu sa. Vzdďalovanie sa od stavu rovnováhy vedie k možnému prekročeniu hranice stability a bezpečnosti štátu. Preto zaisťovanie stabilnej bezpečnosti znamená predovšetkým budovanie stabilného vyváženého spoločenského systému, stabilných medzinárodných vzťahov, ktorých základom bude rovnováha všetkých podsystémov a elementov.

Ako sme už uviedli stabilita štátov, aliancií, medzinárodných vzťahov a procesov, je rozhodujúcou mierou určovaná kvalitou a úrovňou rovnováhy spoločenských systémov, osobitne moci a sily štátov, rovnováhou ich energií. Platí tu však i opačný vzťah (v literatúre málo rozpracovaný), že rovnováha sama závisí ako od stability vonkajšieho okolia (širšieho geopolitického systému), tak aj stability štátu či aliancie. Nakoľko štát je otvoreným systémom a teda podlieha všetkým zložitým vonkajším – medzinárodným a vnútorným zmenám zákonite dochádza k tomu, že sa jeho vnútorná štruktúra posúva zo stavu rovnovážneho do stavu *nerovnovážneho*, alebo naopak. V dôsledku pôsobenia fluktuácií a náhodných procesov začínajú v ňom prevládať *nelineárne vzťahy*. Takýto nelineárny pohyb a vzťahy je citeľnejší po skončení studenej vojny a v našich krajinách po roku 1990 v súvislosti s celkovým deštručno-konštruktívnym procesom, politickou, ekonomickou, sociálnou, bezpečnostnou a duchovnou transformáciou spoločnosti. Jednotlivé štáty, ale i geopolitické priestory, geopolitické ohniská, regióny, sa za danej situácie sa stávajú oveľa citlivejšími voči okoliu, k vonkajším vplyvom, zásahom. Za daných podmienok aj malé podnety, vstupy, konflikty, majú, alebo môžu mať obrovské negatívne, či deštručné následky. Celý spoločenský systém, geopolitický priestor, geopolitické procesy a javy sa môžu zmeniť, prechádzať novým usporiadaním, kvalitatívne premeniť v nový jav, alebo úplne zrútiť, prejsť totálnou entropiou. Môžu vznikať nové politické štruktúry, nové medzinárodnopolitické vzťahy. Môže nastúpiť proces vytvárania novej rovnováhy.

V 21. storočí nadobudol problém bezpečnosť – aj pre obe naše krajiny – nové dimenzie. Vzájomná previazanosť, zložitosť a vysoká turbulencia medzinárodných vzťahov a udalostí spôsobujú, že systém bezpečnosti štátov i aliancií obsahujú podsystémy, elementy, vzťahy a procesy, ktoré neustále kolísajú „*fluktuujú*“. V medzinárodnej politike sa objavuje fenomén *motýlieho efektu*, *domino efektu*, kedy zdanlivo úplne náhodný jav, impulz, podnet spúšťa

celý následný proces odvetných politických, geopolitických, vojenských, ekonomických atď. akcií. Za takejto situácie by už bolo neudržateľné, aby sa zachovali napríklad ešte existujúce bezpečnostné štruktúry, aktéri-aliancie, strategická rovnováha atď., aby sa aj naďalej zaistila ich stabilita, aby krízové javy v takýchto geopolitických ohniskách-regiónoch, nevedli k veľkým konfliktom. Obávame sa, že problémy nevratnosti, náhodnosti, teória chaosu, javy motýlieho efektu, domino efektu, problém nerovnováhy, nestability a anomálii nie sú bežným teoreticko-metodologickým zdrojom skúmania a koncipovania bezpečnostnej stratégie našich krajín. Sme toho názoru, že možno práve pomocou tejto paradigmy, nového prístupu vnímania, skúmania a objasňovania medzinárodnopolitických javov, procesov a vzťahov, pomocou nového modelu bezpečnosti štátu môžeme vysvetliť napríklad aj zrútenie bipolárneho systému, bipolárnej vojenskopolitickej rovnováhy medzi USA (alebo NATO) a ZSSR (alebo Varšavskou zmluvou). Podľa tejto logiky bolo zbúranie „železnej opony“, koniec studenej vojny práve tým kritickým javom, momentom, ktorý nevyhnutne viedol k vytvoreniu novej-dnes hegemonistickej-globálnej bezpečnostnej štruktúry, k novému usporiadaniu svetového politického systému, novej štruktúry medzinárodných vzťahov. V tomto prevratnom okamihu, nie je možné vopred určiť vnútorný vývoj zmeny, či sa systém rozpadne v „chaos“, alebo preskočí do novej, viac rozlíšenej, vyššej úrovne „poriadku“, nového bezpečnostného usporiadania. Nová bezpečnostná stratégia štátu nemôže ignorovať a tváriť sa, že všetko v spoločnosti i v prírode je vopred určené, že všetko je determinované, že spoločenské a politické procesy sú automaticky ovplyvňované poznanými prírodnými a spoločenskými zákonmi. Opak je skôr pravda. V spoločnosti i v prírode, v medzinárodnej politike sme denne svedkami veľkých zmien – „fluktuácií“, množstva náhod, anomálií, dynamických, zložitých, mnohotvárných, rozporuplných, turbulentne sa vyvíjajúcich javov a procesov na ktoré nevieme dať exaktnú odpoveď, nevieme nájsť vhodné riešenia, nevieme zdôvodniť reálne príčiny, hlavné determinanty, ale ani smer ich vývoja. Na druhej strane vidíme, ako následkom jedinečných udalostí (zbúranie „železnej opony“, 17. november 1989, 11. september 2001 atď.), procesov, podnetov, náhodných alebo „chaotických“ javov, sa rozpadajú staré štruktúry a dochádza vzniku nového usporiadania, vzniku nových štruktúr, ktorých genézu, vývoj, sme vopred neurčili, resp. nevyplývali z doteraz známych faktorov, prvkov, determinant. Nové videnie a zaistenie súčasnej bezpečnosti štátu nás núti klásť množstvo otázok, napríklad, či vznik unipolarity, hegemonistickej štruktúry medzinárodných vzťahov po skončení studenej vojny je ukončeným procesom „bifurkácie“, teda novým usporiadaním svetového politického systému, alebo je ešte „bifurkačným procesom“, kedy sa predchádzajúca mocenskopolitická štruktúra rozpadla, ale ku kvalitatívne novej bezpečnostnej štruktúre ešte nedošlo? Sú dnešné bezpečnostné systémy, aliancie atď. viacej v stave nerovnovážnom, v stave kedy je systém „plný“ fluktuálnych a bifurkačných javov, a potom o determinizme môžeme hovoriť len opatrne, alebo v stave rovnovážnom, stabilnom, kedy vývoj bezpečnostných javov a procesov prebieha deterministicky, a teda máme možnosť ich poznávať, ale i istým spôsobom predvídať, teda „ovládať“? Tieto a mnohé ďalšie otázky, problémy by mali byť –podľa nášho názoru – predmetom ďalšieho skúmania a diskusie.

Východiskom a hlavným nástrojom zaistovania bezpečnosti je bezpečnostná politika štátu. Jej koncipovanie je výraznou mierou ovplyvňované úrovňou myslenia, filozofiou bezpečnosti, prevládajúcou paradigmou, bezpečnostným modelom atď. Každý model má svoju vlastnú štruktúru, je základom na koncipovanie odlišných cieľov, záujmov a úloh. Jeho aplikácia do bezpečnostnej stratégie štátu sa priamo prejavuje v celom systéme opatrení štátu na zaistenie bezpečnosti krajiny.

Preto (z gnozeologického, epistemologického, ale i praktickopolitického hľadiska) nás musí zaujímať čo je teoretickým a metodologickým základom koncipovania bezpečnostnej politiky našich štátov, aká (aké) paradigma je nosným a centrálnym vodítkom pri jej koncipovaní a presadzovaní? K akému modelu (modelom), bezpečnostnej filozofii sa prikláňajú naše politické a vojenskopolitické elity? K modelu S. Huntingtona o konflikte civilizácií? K modelu Z. Brzezinského o geopolitických konfliktoch v Eurázii? K modelu F. Fukuyamu o konci dejín, o konečnom víťazstve liberálnej demokracie a trhu? K modelu A. Tofflera o konflikte medzi druhou a tretou vlnou? K mondialistickému modelu o jednotnom a spoločnom svete? K modelu K. Haushofera o Kontinentálnom bloku, o zjednotení Nemecka a Ruska? K modelu H. J. Mackindera o centrálnej pozícii „Heartlandu“ (Ruska)? K modelu N. J. Spykmana o rozhodujúcom význame Rimlandu, o večnom a nezmieriteľnom boji medzi morskou mocou a pozemnou mocou?

Ak vychádzame z modelu Z. Brzezinského (Veľká šachovnica), potom – veľmi stručne povediac – bezpečnosť sveta, USA, Európy, teda i našich krajín, bude závisieť od spôsobu *riešenia konfliktov v kritických pásmach a ohniskách v Eurázii*. Z. Brzezinky historicky i logicky, vychádza z bipolárnych predstáv, realistickej paradigmy, ktoré ho vedú k formulovaniu hegemonistického usporiadania svetového politického systému, k vytváraniu geopolitickej mapy so zreteľnými pohybmi sily vo svetovom priestore a miestami stretu v Huntingtonových zápalných bodoch. Vychádzajúc z vízie večného konfliktu predpokladá, že mocenské spory sa začiatkom tretieho tisícročia v prvom rade budú riešiť používaním mocenského potenciálu veľmocí. Naďalej prikladá vojenským prostriedkom, predovšetkým NATO, prioritnú úlohu v riešení medzinárodných sporov, osobitne Eurázie, ako jadra a kľúčového priestoru, kde sa bude riešiť osud celej planéty. Podmienkou je zamedziť vzniku jedinej dominantnej mocnosti v Eurázii, posilniť stabilitu geopolitického pluralizmu v Eurázii a vytvoriť Transeurázijský bezpečnostný systém (TESS). Do takéhoto bezpečnostného usporiadania by malo byť zahrnuté rozšírené NATO, spojené s Ruskom chartou o spolupráci, Čínou a Japonskom. (7, s.210) Z Ameriky, Európy, Číny, Japonska a Indie, a možná i z niektorých ďalších štátov, by mohlo vzišť akési jadro štruktúrovaného TESS. (7, s. 210-211).

Ak vychádzame z modelu S. P. Huntingtona (Streť civilizácií), potom bezpečnosť sveta a štátov bude závisieť od *spôsobu riešenia konfliktov medzi civilizáciami, osobitne konfliktu medzi Západnými a ne-Západnými civilizáciami*. S. P. Huntington totiž prichádza s novou paradigmou, modelom, či prístupom skúmania a objasňovania globálnej politiky súčasného sveta. Nahradil už štyri známe paradigmy po skončení studenej vojny paradigmou (či mapou) piatej – *civilizačným prístupom*. Vychádzajúc z neho S. P. Huntington poukazuje, že:

- ❑ Integračné sily vo svete reálne existujú a sú výsledkom protikladných síl kultúrneho presadzovania a civilizačného vedomia.
- ❑ Svet je v istom zmysle rozdelený na dva, ale základný rozdiel je medzi dominantnou civilizáciou západu a všetkými ostatnými, ktoré majú málo spoločného. Svet sa delí na jeden Západný a mnoho ne-Západných civilizácií.
- ❑ Národné štáty sú a budú najdôležitejšími činiteľmi svetového delenia, ale ich záujmy, spojenectvá a konflikty čím ďalej tým viac určujú kultúrne a civilizačné faktory.
- ❑ Svet je v skutočnosti anarchiou, ale najväčšie nebezpečenstvo pre stabilitu predstavujú konflikty medzi štátmi alebo skupinami rôznych civilizácií. (31, s.26)

Výsledkom tohto procesu je, že po skončení studenej vojny nadobudla *globálna politika prvýkrát v dejinách multipolárny a multicivilizačný charakter*, (31, s.13) a že *súperenie veľmoci vystriedal stret civilizácií*. (31, s.15)

V novom svete nebude k najzávažnejším, najväčším a najnebezpečnejším *konfliktom* dochádzať medzi spoločenskými triedami, medzi chudobnými a bohatými či inakšie ekonomicky definovanými skupinami, ale medzi národmi náležiacimi k rôznym kultúrnym etnikám. (31, s.15) Po skončení studenej vojny je teda *hlavnou osou globálnej politiky interakcia medzi kultúrou a mocou Západu a kultúrou a mocou ne-Západných civilizácií*. (31, s.16). Na základe takto formulovaných myšlienok, formuloval S. P. Huntington svoj všeobecný záver: Svet po studenej vojne je svetom siedmych alebo ôsmich hlavných civilizácií. Rozdiely medzi civilizáciami patria ku kľúčovým otázkam medzinárodného diania. Riziko, že konflikt prerastie vo väčšiu vojnu, hrozí hlavne v prípade stretnutia medzi skupinami a štátmi s rôznou civilizačnou príslušnosťou. Nebezpečné strety budúcnosti patrne vziđu zo západnej arogancie, islamskej netolerancie a čínskej asertivity. (31, s.213)

Za danej situácie, ak chcú Spojené štáty a európske krajiny uchovať západnú civilizáciu, potom v ich záujme je:

- ❑ dosiahnuť väčšiu politickú, ekonomickú i vojenskú integráciu a koordinovať svoju politiku tak, aby sa štátom z iných civilizácií zabránilo využívať vnútorných rozdielov,
- ❑ začleniť do NATO a EÚ západné krajiny strednej Európy, t.j. Višegrádskej štvorky, pobaltské republiky, Slovinsko a Chorvátsko,
- ❑ podporovať „pozápadnenie“ Latinskej Ameriky,
- ❑ obmedzovať rast konvenčnej i nekonvenčnej vojenskej sily islamských a čínskych štátov,
- ❑ spomaliť odklon Japonska od Západu smerom k spojenectvu s Čínou,
- ❑ akceptovať Rusko ako ústredný štát pravoslavia a hlavnú regionálnu mocnosť s legitímnymi záujmami na bezpečnosť svojej južnej hranice,
- ❑ udržať západnú technologickú a vojenskú prevahu nad ostatnými civilizáciami,
- ❑ uvedomiť si, že intervencia Západu do záležitostí inej civilizácie je v multicivilizačnom svete pravdepodobne tým najnebezpečnejším zdrojom nestability a potenciálneho globálneho konfliktu (31, s. 381).

Základnou tézou, východiskom i záverom S. P. Huntigtona je, že kultúra a kultúrne identity, ktoré sú v najširšom ohľade zároveň identitami civilizačnými, utvárajú vo svete po studenej vojne vzorce súdržnosti, rozpadu a konfliktu. Štruktúru jeho modelu možno zhrnúť do piatich nasledovných myšlienok:

1. Prvýkrát v histórii má globálna politika multipolárny a zároveň multicivilizačný charakter; modernizácia už nie je to isté, čo pozápadnenie, a jej výsledkom nie je ani univerzálna civilizácia v nejakom zmysluplnom význame slova, ani pozápadnenie nezápadných spoločností.
2. Mocenská rovnováha medzi civilizáciami prechádza zmenami: vplyv Západu relatívne upadá; rastie ekonomická, vojenská i politická sila ázijských civilizácií; v islamských krajinách dochádza k demografickej explózií, čo má destabilizačné účinky ako pre tieto krajiny samotné, tak i pre ich susedov; všeobecne možno povedať, že nezápadné krajiny opäť nachádzajú hodnoty svojej vlastnej kultúry.

3. Rodí sa svetový poriadok založený na civilizácii: spoločnosti kultúrne si blízke navzájom spolupracujú; snahy presadiť nejakú spoločnosť z jednej civilizácie do druhej sú neúspešné; krajiny sa združujú okolo vedúcich alebo ústredných štátov svojej civilizácie.
4. Univerzalistické nároky vedú Západ stále častejšie do konfliktov s inými civilizáciami, najzávažnejší je konflikt s islamom a Čínou; na lokálnej úrovni vedú vojny na zlomovej línii, predovšetkým medzi moslimmi a nemoslimami, k „spojovaniu príbuzných krajín“, a tak hrozí že prerastie do širšieho konfliktu civilizácií. Preto sa ústredné štáty civilizácií snažia tieto vojny zastaviť.
5. Prežitie Západu závisí na tom, či Američania znova potvrdia svoju západnú identitu a či obyvatelia Západu uznajú, že ich civilizácia je jedinečná, nie univerzálna, a zjednotí sa účelom jej obnovy a obrany, čeliaca výzvam nezápadných spoločností. Globálnej vojny je možné sa vyvarovať len vtedy, ak predstavitelia svetových mocností prijmú multicivilizačný charakter globálnej politiky a ak budú spolupracovať na jeho udržiavaní. (31, s.13)

Ak vychádzame z modelu A. Tofflera (Nová civilizácie. Tretí vlna a jej dôsledky, Utváranie novej civilizácie. Politika tretej vlny), potom bezpečnosť sveta a štátov bude závisieť od *výsledku konfliktu medzi druhou a tretou vlnou*. Podľa A. Tofflera sa ľudstvo ocitlo v tvári v tvár akémusi kvantovému skoku dopredu. Čelí najhlbšiemu sociálnemu prevratu a tvorivej reštruktúracie všetkých dôb. Bez toho, že by sme si to jasne uvedomili, podieľame sa na budovaní pozoruhodnej novej civilizácii od samotných základov. To je význam konceptu „tretej vlny“ (Tof, 15). V Spojených štátoch – tak ako v mnoho ďalších krajinách – vytvára stret druhej a tretej vlny sociálne napätie, nebezpečné konflikty a podivné nové politické vlny. Tento stret rozmetáva tradičný politický slovník. Všetky staré polarizácie a koalície sa rozpadajú. (Tof, 21) Konflikt medzi zoskupeniami patriacimi k druhej a tretej vlne predstavuje v skutočnosti *základnú politickú tenziu*, ktorá rozdeľuje súčasnú spoločnosť. Na jednej strane sú stúpeni priemyselnej minulosti, na druhej strane stále početnejšie milióny tých, ktorí poznávajú, že najnaliehavejšie problémy sveta sa už nedajú riešiť v rámci priemyselného poriadku. Tento konflikt je „superzápasom“ zajtraška (Tof, 21-22).

Vlnová teória konfliktu – podľa A. Tofflera – nám hovorí, že hlavný konflikt, ktorému musíme čeliť, nie je stret medzi islamom a Západom ani medzi „zbytkom sveta a Západom“, ako to formuloval Samuel Huntington. Nie je ani pravda, že by Amerika bola v štádiu úpadku, ako prehlasuje Paul Kennedy. Nie sme ani u „konca dejín“, ako to razí Francis Fukuyama. Najhlbšia ekonomická a strategická zmena je nastupujúce rozdelenie sveta do troch oddelených, vzájomne odlišných a potenciálne sa stretávajúcích civilizácií, ktoré sa nedajú zmapovať pomocou konvenčných definíc (Tof, 23). Globálnu vlnu vyhrajú tie krajiny, ktoré dokončia transformáciu do tretej vlny s najmenšou destabilizáciou a nepokojmi (Tof, 30).

Najvýznamnejším politickým konfliktom dneška nie je totiž stret medzi bohatými a chudobnými, medzi vzostupujúcimi a upadajúcimi etnickými skupinami ani medzi kapitalistickou a socialistickou víziou. Rozhodujúci zápas dneška sa odohráva medzi tými, ktorí sa snažia podporovať a uchovávať industriálnu spoločnosť, a tými, kto sú ochotní ju prekročiť.

Len stručný náčrt hlavných myšlienok týchto troch významných mysliteľov súčasnosti ukazuje, že problém bezpečnosti sveta, štátu a jednotlivcov je vnímaný a objasňovaný rôzne, že i prístupy k riešeniu problému bezpečnosti sú odlišné. Aká je naša filozofia bezpečnosti

štátu a sveta? Aký je náš model bezpečnosti? Aký je náš prístup k riešeniu problémov bezpečnosti v najbližších rokoch?

Jeden z prístupov vnímania, skúmania a objasňovania bezpečnosti štátu je *priestorový prístup* s ktorým prišla *geopolitika*. Hneď na začiatku niekoľko poznámok. Geopolitika bola v našich krajinách odmietaná ako buržoázna vedecká disciplína preto nemá pevné ideovo-teoretické základy. Neexistuje tu tradícia, nemá svoje pevnejšie miesto v štruktúre našich vied, vedeckých inštitúcií a organizácií, v štruktúre našej „normálnej vedy“, ale ani v našom bezpečnostnom myslení. Geopolitika je často ešte aj dnes vnímaná ako „problémová“ vedecká disciplína a predovšetkým „luxus“ pre naše (malé) štáty. Skúmanie problému bezpečnosti štátov v globálnejších a dlhodobějších dimenziách je v súčasnosti – dovolíme si tvrdiť – nemožné bez priestorového, resp. geopolitického prístupu. Ani v minulosti, ani dnes sa žiadna veľmoc či aliancia nezaobišla a nezaobíde bez skúmania geopolitickej mapy sveta a regiónu, bez geopolitickej analýzy civilizačných pohybov, bez skúmania geopolitických ťažísk, ohnísk a konfliktov, bez hlbšieho poznania geopolitického priestoru, bez presného definovania geopolitickej polohy, miesta a hodnoty štátu vo „veľkom priestore“. Svoju bezpečnosť na globálnej, kontinentálnej (Európa) a regionálnej (Stredná Európa) úrovni v dlhodobejšej perspektíve nemôžeme presne definovať a zaisťovať, ak neuplatníme geopolitický prístup, ak nebudeme poznať základné geopolitické tendencie, protirečenia a pohyby vo svete, v Eurázii a v Európe. Geopolitika sa „nezaoberá“ „krátkym“ časom, „malým“ priestorom, „lokálnymi“ spormi, „parciálnymi“ konfliktmi. Predmetom jej skúmania sú predovšetkým geografické podmienky ľudstva, civilizácií, impérií, národov a štátov, veľké priestory, dlhodobé pohyby veľkých civilizácií, pohyb morskej moci a pozemnej (kontinentálnej) moci, moci a sily veľkých štátov a až potom v tomto silovom vzťahu miesto a úloha malých štátov. Ak máme koncipovať dlhodobejšiu a trvalejšiu bezpečnostnú stratégiu štátu, ak chceme zaisťovať dlhodobu stabilnú bezpečnosť našich spoločností, nemôžeme obísť, ignorovať geopolitickú situáciu a geopolitický priestor v ktorom sa nachádzame. Je v našom bezpečnostnom záujme odhaľovať existujúce a pravdepodobne možné geopolitické ohniská, konflikty, geopolitické pohyby, geopolitické štruktúry, geopolitické integračné zoskupenia, geopolitické hrozby a riziká. Ako ináč vieme zdôvodniť či naše krajiny sú alebo nie sú ohrozované, či majú alebo nemajú nepriateľov, či hrozby a riziká sú bezprostredné a otvorené, alebo potenciálne, latentné a v ako časovom výhlade? Ako vieme určiť svoje geopolitické miesto a následne na to geopolitických spojencov? Ako a s akým štátom, alianciami štátov chceme vyvažovať svoju moc a silu v záujme zaistenia svojej bezpečnosti? Ak nebude v týchto otázkach obyvateľom a politickým elitám jasno, potom sa celá bezpečnostná politika bude uskutočňovať len *ad hoc*? Alebo vždy so zmenou politickej garnitúry sa bude meniť bezpečnostná politika štátu? Geopolitické záujmy sú dlhodobé (stáročie až tisícročie dlhé) záujmy a ciele. Preto definovanie a stotožnenia sa väčšiny obyvateľstva, politických strán, politickej a vedeckej elity s takýmito geopolitickými záujmami a cieľmi je stabilným kurzom pre koncipovanie bezpečnostnej stratégie štátu, zaisťovanie stabilnej a dlhodobej bezpečnosti našich štátov.

Literatura:

- BRZEZINSKI, Z. *Velká šachovnice. K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha*. Praha: Mladá Fronta, 1999.
HUNTINGTON, P. S. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001.
TOFFLER, A.: TOFFLEROVÁ, H. *Nová civilizace. Třetí vlna a její důsledky*. Praha: Dokořán, 2001.
KENNEDY, P. *Vzestup a pád velmocí. Ekonomické proměny a vojenské konflikty v letech 1500-2000*. Praha: Lidové noviny, 1996.